

NIEUWSBRIEF 39
winter 2015

EEN UITGAVE VAN
DE VERENIGING
"JACOB HONIG JSZ.JR."

HONIG BREETHUIS

WATERSNOOD TE ZAANDIJK

De watersnood van 1825 te Zaandijk [GAZ 11.0669, Zaanlandia Illustrata Nr. 534]

De watersnood van 1916 te Zaandijk [SFA022813720, Het Leven, Spaarnestad Photo]

Het leger bouwt kistdammen [ZOV, GAZ 21.04337]

In tegenstelling tot de watersnood van februari 1825 kwam Zaandijk bij de stormvloed in de nacht van 13 op 14 januari 1916 betrekkelijk met de schrik vrij. Soldaten van de Stelling van Amsterdam bouwden kistdammen langs de huizen aan de Lagedijk en de Kerkstraat. Oostzaan kwam echter evenals Waterland nagenoeg geheel blank te staan. Koningin Wilhelmina spoedde zich naar het rampgebied en herhaalde dit gebaar van medeleven in mei van dat jaar. Voor de Zaanstreek vormt het aantekenboekje van H.J. Smit [1884-1966] een dankbare bron. De aantekeningen van dag tot dag staan gepubliceerd in het boek "Zaanse Kroniek der Jaargetijden 1000-1975" door Dick Kerssens. De stormvloed vormde de directe aanleiding voor de bouw van de Afsluitdijk en de bebouwing in Amsterdam-Noord.

Kistdammen langs de huizen aan de Kerkstraat te Zaandijk [GAZ 41.07709]

DE WATERSNOOD VAN

Kistdammen langs de huizen aan de Lagedijk [GAZ 41.08785]

Lakfabriek van Jacob Vis Pz. aan de Lagedijk 126 [ZOV, GAZ 21.04366]

Besneeuwde kistdammen langs de Lagedijk t.h.v. nr. 194 [ZOV, GAZ 21.04495]

JANUARI 1916 TE ZAANDIJK

Molen de Bleeke Dood met kistdammen [GAZ 91.005293]

Besneeuwde kistdammen langs de Lagedijk, noordelijk van de Zandijkersluis, februari 1916 [ZOV, GAZ 21.04568]

Lakfabriek van Jacob Vis Pz. [ZOV, GAZ 21.00181]

In de nacht van 22 op 23 februari woedde een hevige sneeuwstorm. Gerrit-Jan Honig publiceerde "De overstrooming in de Zaanlanden in het jaar 1825: volgens de aantekeningen in het dagboek van Jan Jacobszoon Honig, papierfabriek te Zaandijk" (Koog-Zaandijk 1916), het jaar er op gevolgd door de publicatie "De watersnood van 1916" (Zaandam 1917). J. Vredenduin publiceerde "De overstrooming van januari 1916 en hare gevolgen voor den polder Westzaan" en Egbert A. Veen "De overstrooming van 1916 in Noord-Holland en elders". Theehandel Ter Wee bracht in 1917 een verzamelalbum uit met plaatjes van de overstrooming van 1916. Op 16 januari 2016 vindt er een herdenkingsbijeenkomst plaats in de Oostzijderkerk te Zaandam. Meer informatie op: www.waterkustland.nl

KARL FRIEDRICH SCHINKEL

Die große Höhle bei Corgniale in Krain (1803). Ident.Nr. SM 1b.21. [33 x 24,3 cm.]

*Die Zauberflöte. Opera van Wolfgang Amadeus Mozart.
Decorontwerp 7. Garten Sarastros mit Sphinx im Mondschein
(1815). Ident.Nr. SM 22b.102. [51 x 59,9 cm.]*

De toonaangevende Pruisische hofarchitect en kunstschilder Karl Friedrich Schinkel (1781-1841) was verantwoordelijk voor de representatieve bouwwerken die in Berlijn en omgeving verrezen ten tijde van de regering van koning Friedrich Wilhelm III. Zo zijn o.m. de neo-classicistische Neue Wache (1818), het Schauspielhaus (1818), de Schloßbrücke (1819), het Altes Museum (1824), de neo-gotische Friedrichswerdersche Kirche (1824) en de Bauakademie (1831) in het oude stadscentrum van zijn hand. Rond Berlijn ontwierp hij o.m. Schloß Tegel (1821), Schloß Glienecke (1825), Schloß Charlottenhof (1829), de Nicolaikirche (1830) en Schloss Babelsberg (1834). Voorts werkte hij aan de restauratie van de Keulse Dom en de Marienburg, het kasteel van de Duitse Orde in Pommeren. In een tijdperk waarin werd gestreefd naar de Duitse eenwording gold de gotiek als een bij uitstek karakteristieke Duitse bouwstijl. Na zijn studietijd maakte Schinkel studiereizen naar Italië, waar hij verschillende landschapstekeningen vervaardigde. Na het ontwerpen van decors voor opera's en toneelstukken legde hij zich uiteindelijk met succes toe op architectuurontwerpen.

*König Yngurd. Tragedie van Adolf Müllner.
Decorontwerp 5. Saal im Turm mit der Todespforte
(1816). Ident.Nr. SM 22c.128. [42 x 54,7 cm.]*

OP PAPIER VAN BREET

*Das Schloss Prediana oder Lueg XII
Stunden von Triest (1803). Ident.Nr. SM
1b.20 [42 x 27,5 cm]*

Het Kupferstichkabinett te Berlijn bewaart 6845 tekeningen van zijn hand en medewerkers. Hiervan zijn er maar liefst 64 vervaardigd op papier van C & J HONIG BREET, 33 op papier van VAN DER LEY (waaronder 4 decorontwerpen), 11 van D & C BLAUW, 10 van J. KOOL & COMP. en 9 van J. HONIG & ZOONEN. Van de werken op papier van C & J HONIG BREET zijn er niet minder dan 44 bouw- en overige tekeningen van Karl Friedrich Schinkel, gedateerd tussen 1803 en 1830/1840, 1 bouwtekening van Schinkels leermeester Friedrich Gilly (1772-1800), gedateerd 1797, 8 meubelontwerpen van Schinkels medewerker Ludwig Lohde (1806-1875), gedateerd 1833 en 12 bouwtekeningen van andere medewerkers. Van Schinkels hand zijn o.m. Siciliaanse landschapstekeningen van de ruïnes in Agrigento en Taormina uit 1809 en decorontwerpen uit 1815 en 1816 voor de opera "Die Zauberflöte" van Wolfgang Amadeus Mozart en "König Yngurd", een tragedie van Adolf Müllner, alsmede 8 bouwtekeningen voor het Akademiegebouw Unter den Linden uit 1818-1822 en een geaquarelleerde lengtedoorsnede van Schloß Charlottenhof uit 1833. Het gebruikte papier bevat de watermerken Franse lelie en Pro Patria "Hollandse Tuin" en "Vrijheid". De partituur van "Die Zauberflöte" werd overigens geschreven op papier van D & C BLAUW. Meer collectie-informatie op: <http://ww2.smb.museum/schinkel/index>

Die Kathedralkirche, der Schiefe Turm, der Camposanto und das Baptisterium in Pisa (1809). Ident.Nr. SM 4.13. [48 x 54,1 cm.]

*Potsdam-Sanssouci. Antikes Landhaus bei
Schloß Charlottenhof. Lengtedoorsnede
(1833). Ident.Nr. SM 34.28
[24,2 x 59,5 cm.]*

BORELINGEN IN HET HBH

Naar aanleiding van het artikeltje over Eva Honig [Nieuwsbrief 27] ontvingen wij van de heer Henk Krigée aanvullende informatie over twee andere kinderen die eveneens in het Honig Breethuis [toenmalig wijk B huisnummer 78] ter wereld kwamen. Het betreffen Alida Maria Petersen (1894-1969) en Jan Peverelli (1914-1944). Alida Maria Petersen kwam op 7 juni 1894 ter wereld als dochter van Wilhelmus Johannes Petersen, deurwaarder bij de Directe Belastingen, en Alida Pos. Alida stierf ongehuwd en kinderloos op 75-jarige leeftijd te 's Gravenhage op 29 juli 1969. Twintig jaar na de geboorte van Alida kwam op 10 juni 1914 Jan Peverelli ter wereld als zoon van Karel Johan Peverelli, calculator, en Neeltje Huisman. Jan stierf ongehuwd en kinderloos als 29-jarige op 29 februari 1944 in een 'Arbeitserziehungslager' te Lahde [Kreis Minden, Duitsland], alwaar hij ook werd begraven. Overigens kwam Jan Breet niet in het Honig Breethuis ter wereld, maar op het toenmalige woonadres van het gezin Breet-de Jager, op vm. huisnummer wijk 1 nr. 93.

Foto Kraamkamer, ZOK, 1949 [GAZ 41.04659]

PAPIERPRESENTATIE GEOPEND

Op 29 oktober jl. vond de feestelijke opening plaats van de semi-permanente presentatie "C&J HONIG BREET – 3 Generaties Zaanse Papier". Jan Hovers, directeur van het Zaanse Museum, gaf een enthousiaste openingsspeech, waarin hij de complementaire wisselwerking tussen het Zaanse Museum en het Honig Breethuis benadrukte. De voormalige papierfabriekswoning kwam 75 jaar geleden, in december 1940, in gebruik als museum. Met de komst van het Zaanse Museum kreeg het museum aan de Lagedijk een doorstart als woonhuismuseum. De nieuwe presentatie biedt een podium aan de historie van het papierbedrijf. Hiervoor kon met name geput worden uit materiaal van de Stichting Archief Honig(h).

De begeleidende documentaire schetst de ontwikkeling van het papierbedrijf, dat werd opgezet door de broers Cornelis en Jan Honig en werd voortgezet door drie generaties Breet. Deze generaties worden tot leven gebracht door korte scènes gespeeld door figuranten in historische kostuums. Archiefmedewerkster Geke van de Kamp (GAZ) en conservator Hester Wandel (ZM) lieten zich naast onafhankelijke onderzoekers Barbara Orbell en Peter Roggeveen voor de camera interviewen. De documentaire wordt exclusief in het Honig Breethuis vertoond.

Inmiddels is door een kring van deskundigen die de Zaanse papierhistorie een warm hart toedragen de Stichting Papiergeschiedenis Zaanstreek "De Hollander" opgericht. Deze stichting is nauw verbonden aan de landelijke Stichting Papiergeschiedenis Nederland. Komend jaar zal de nieuwe stichting zichzelf, haar doelstellingen en eerste projectplannen onder een brede groep van belangstellende instellingen en personen presenteren.

Tomas Stolk (Fenix Film BV) filmt figurant Christian Blokker als Jan Breet in zijn kantoor. Deze scène komt voor in de documentaire bij de presentatie.

MERKBLOKKEN VAN C & J HONIG

In de nummers 29 t/m 31 van de jaargang 2014 publiceerden we beeltenissen op verschillende riemkappen van C&J HONIG BREET. Behalve deze gedrukte bedrijfslogo's en kwaliteitsaanduidingen zijn binnen de Stichting Archief Honig(h) tevens meerdere originele houten merkblokken bewaard gebleven, waarmee deze waarmerken op de verpakking werden gedrukt. De blokken zijn afkomstig uit pakhuis De Zwaan van Jan Jbz. Breet en rond 1913 verworven door Gerrit-Jan Honig, die er bij drukkerij Out nieuwe afdrucken van liet vervaardigen. De (initialen van de) bedrijfsnaam zijn om een onbekende reden uit de blokken verwijderd. Hieronder acht merkblokken die te zien zijn in het Honig Breethuis. Tijdens de algemene ledenvergadering op 10 december jl. presenteerde Geke van de Kamp het plan de collectie Zaanse riemkappen in het Gemeentearchief Zaanstad te inventariseren.

M1

M2

M3

M4

M5

M6

M9

M16

M1. 'Dubbelkruis' C & J HONIG [SAH]

M2. 'VRYHEID' Pro Patria Ejusque Libertate C & J HONIG [SAH]

M3. 'Franse Lelie' Super Fine Fine C & J HONIG [SAH]

M4. 'Hollandse Leeuw' C & J HONIG [SAH]

M5. 'Posthoorn' Super Fine Fine C & J HONIG [SAH]

M6. 'Bijenkorf' Fyn Papier C & J HONIG [SAH]

M9. 'Hollandse Tuin' Pro Patria Super Fine Fine C & J HONIG [SAH]

M16. 'Wapenschild klimmende leeuwen' C & J HONIG [SAH]

ANNO 1965

Brand vm. molenaarswoning het Herderskind (19 maart 1965)
Fotobureau Cees de Haan Wormerveer, GAZ 21.32229 en GAZ 21.32231

PRIJSOS 1768

"Dees afgebeelde os is ter gedagtenis van Een Die Levend te Zaendijk Geslagt Is Daar 't Smeer van heeft Gewoge 306 Ponde En 't Vlees is 1288 Ponde Zwaar Bevonde. Behoorende C.G.Honing 1768".

Olieverf op doek. Schenking M. Donker, 1893. Thans te zien in het HONIG BREETHUIS.

Met dit portret van een vette os, omringd door guirlandes en tekst, vereeuwigde de eigenaar van het beest, Claas Gerritsz Honig, zijn pas geslachte os. Het gewicht van de os vervulde de eigenaar blijkbaar met trots. In 1768 gaf C.G.

Honig uit Zaandijk een ons onbekende schilder opdracht een van zijn ossen te vereeuwigen. Het dier woog bij de slacht 1288 kg. Ossen werden gehouden vanwege het vlees. De dieren werden mager uit onder andere Denemarken geïmporteerd om in de zomermaanden op de sappige weiden van de Zaanstreek omgevoerd te worden. In november werden de beesten geslacht. Het vlees werd vers gegeten, maar ook geconserveerd als winterproviand. Dit bord vormt een herinnering aan een koe met een uitzonderlijk zware 'nierlommer'. Hiermee werd waarschijnlijk het vet rond de nieren bedoeld. De koe werd geslacht in het slachthuis van Barend Weerwag.

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Vereniging 'Jacob Honig Jsz. Jr.' en heeft tot doel leden en belangstellenden te informeren over activiteiten in het Honig Breethuis en de collectie 'Jacob Honig Jsz. Jr.', ondergebracht in het huis, het Zaan Museum en het Gemeentearchief Zaanstad.

Redactie:

Pier van Leeuwen en Wikje van Ritbergen-Siewers

Grafische vormgeving:

Laura Verburg

Beeldmateriaal:

Gemeentearchief Zaanstad, Zaan Museum, Stichting Archief Honig(h), Kupferstichkabinett Berlin, Spaarnestad Photo

Drukwerk:

Drukkerij De Top, Koog aan de Zaan

Honig Breethuis:

Lagedijk 80, 1544 BJ Zaandijk
Tel.: 075-6217626
E-mail: info@honigbreethuis.nl
Website: www.honigbreethuis.nl
Open: Tot 1 april: Don. t/m zon.
13.00 – 16.00 uur

AGENDA

17 januari om 16.00 u.:

CAFÉ HAYDN en TEA WITH JANE

21 februari om 16.00 u.:

ROSMARIE BLAAUBOER: COLOMETA

4, 5 en 6 maart:

PIANOFORTEFESTIVAL

17 april om 16.00 u.:

ERIC VOORN: PIANOCONCERT

HET BESTUUR VAN DE VERENIGING "JACOB HONIG JSZ. JR." WENST U HUISELIJKE FEESTDAGEN EN EEN ONDERNEMEND 2016!